

Kurskod: SKOK01
Termin: Vårterminen 2015
Handledare: Agneta Moulettes
Examinator: Jörgen Eksell

Föreläsningen om mjölk – en kritisk diskursanalys av kommunikationen på mjolk.se

GABRIELLA PERSSON & TIMMY WEIFFERT

Lunds universitet
Institutionen för strategisk kommunikation
Examensarbete för kandidatexamen

Sammanfattning

Sammanfattning

Denna studie syftar till att undersöka hur en organisation kan upprätthålla en viss föreställning genom strategisk kommunikation. Detta uppnås genom det empiriska exemplet mjölk, ett livsmedel som under lång tid framställts som objektivet, naturligt och vetenskapligt, vilket lett till en etablerad föreställning om att mjölk är nödvändig i vår dagliga kost. Syftet uppfylls genom en foucauldiansk kritisk diskursanalys av LRF Mjölks kommunikation på hemsidan mjolk.se. Genom att ifrågasätta det som framställs som självklart, objektivet och naturligt försöker studien skärskåda och förklara spridningen av makt, reglering och kontroll som föreställningen har i dagens samhälle. Studien visar att en organisation kan upprätthålla en föreställning genom att hålla fast vid gamla kunskaper, men ge dem andra attribut, så länge det finns något eller någon som legitimerar kunskapen som sanning.

Arbetet kring detta examensarbete har till lika stora delar utförts av båda författarna.

Nyckelord: Strategisk Kommunikation, Foucault, Kritisk diskursanalys, Mjök

Abstract

Abstract

This thesis aims to investigate how an organization can maintain a certain conception through strategic communication. This is achieved by the empirical example of milk, a food that is looked upon as something objective, natural and scientific, which has led to an established conception that milk is essential in our daily diet. The purpose of the thesis is met by a Foucauldian critical discourse analysis of LRF Mjölks communication on the website mjolk.se. By questioning what is presented as self-evident, objective and natural the study aims to scrutinize and explain the spread of power, control and monitoring that the conception has in today's society. The study shows that an organization can sustain a conception by sticking to old knowledge, but give them other attributes, as long as there is something or someone to legitimize the knowledge as truth.

Work on this thesis has in equal parts been executed by both authors.

Keywords: Strategic Communication, Foucault, Critical discourse analysis, Milk

Innehållsförteckning

1. Introduktion	1
1.1 Inledning	1
1.2 Om mjölk	2
1.3 Problemformulering.....	3
1.4 Syfte & Frågeställning	4
1.2.1 Övergripande frågeställning	4
1.2.2 Forskningsfrågor	5
1.5 Avgränsning	5
1.6 Disposition	5
2. Teoretisk referensram	6
2.1 Tidigare forskning.....	6
2.1.1 Michel Foucaults kritiska perspektiv	6
2.1.2 Mjölk.....	7
2.2 Teori.....	7
2.2.1 Foucault som teori	8
2.2.2 Makt: disciplinerande och normaliserande samhälle.....	10
2.2.3 Sanning och institutionalisering.....	12
2.2.4 Makt och kamp i Laclaus & Mouffes diskursteori	12
3. Metod	15
3.1 Vetenskapsteoretiskt perspektiv.....	15
3.2 Kvalitativ metod.....	15
3.3 Insamlingsmetod.....	15
3.4 Analysmetod	16
3.5 Metodreflektion.....	19
3.6 Praktiskt genomförande	20
3.6.1 Insamling av empiriskt material	20
3.6.2 Analys	20
4. Analys.....	22
4.1 Hälsoargumentet	22
4.2 Svenskhet som maktmekanism	26
4.3 Finns det några nackdelar med mjölk?	29
5. Slutsatser & framtida forskning.....	33
6. Källförteckning	37

1. Introduktion

1.1 Inledning

Och mjölken dricks i land och stad
Av den blir människan god och ...
Alla säger de stora och små:
Aldrig en bättre dryck kan vi ...
I den finns allt som vi behöver
För oss är mjölk som för korna ...
På mjölken kan man alltid lita
Av den blir tänderna starka och ...
När barna får min goda mjölk till föda,
Sa Stjärna, så blir deras kinder ...
Och äter de smörgås med ost därtill,
Så gör de precis som doktorn ...
Det finns i ost och mjölk och smör
De vitaminer som susen ...
Mjölk i glas och mjölk på fat
Är härlig dryck och nyttig ...¹

Till skillnad från andra produkter och varumärken omtalas inte mjölk som kommersiellt utan framställs snarare som något icke-kommersiellt och vetenskapligt objektivt (Jönsson, 2005). Mjölk har sedan lång tid tillbaka funnits i människans närhet, men den har inte alltid varit lika självklar som den anses vara idag. Långt in på 1800-talet kallades mjölk för ”det vita giftet” då det var mycket vanligt att man blev sjuk av drycken, speciellt barn i städerna var drabbade av detta (Jönsson, 2005). I början av 1900-talet började de nordiska regeringarna dock se den nu pastöriserade, och därmed säkrare, mjölken som en viktig del av

¹ Mjölpropaganda för svenska skolbarn år 1951 (Jönsson, 2005)

arbetet med att göra befolkningen friskare och starkare. Därav blev mjölken en viktig aspekt i arbetet för att skapa en ny nationell identitet och förverkliga visionen av ett välfärdssamhälle (Jönsson, 2005). Att mjölk är nyttigt och nödvändigt i vår dagliga kost är, oavsett om det är en empirisk sanning eller inte, en etablerad föreställning. Talet om mjölk är vida spritt, etablerat och institutionaliserat. Detta är enligt Möllerström och Stenberg (2014) egenskaper som tyder på att något är en diskurs i sig självt. Det är så till den grad att de flesta av oss inte tänker på att det är komjölk vi dricker. Trots att vi när vi pratar om getmjölk använder uttrycket ”getmjölk” och även då vi talar om bröstmjölk använder oss av uttrycket ”bröstmjölk”, har komjölk blivit så pass självklart att vi helt enkelt bara kallar det mjölk. För att skapa en större förståelse för vår studie följer nedan en genomgång av mjölkens historia.

1.2 Om mjölk

Mjölk har länge hyllats som något av det svenskaste vi har, men mjölkindustrin har haft sina uppgångar och dalar. I sin bok *Mjölk: En kulturanalys av mejeridiskens nya ekonomi* skriver Håkan Jönsson om mjölkens historia. 1923 bildades föreningen Mjölpropagandan och den fick ett genomslag som andra kostförespråkare bara kunde drömma om. I ett nära samarbete med mejeriföretagen arbetade de för att öka mjölkkonsumtionen och föreningen fick ett generöst och aktivt stöd av press och myndigheter (Jönsson, 2005). Jönsson beskriver inte Mjölpropagandan som en renodlad branschorganisation utan en förening av jordbrukare, mejerirepresentanter, politiker, läkare, lärare, forskare och konsumenter. I början av 1930-talet blev det ekonomisk kris för svenska mjölkproducenter, men detta skulle komma att få en politisk lösning. I samband med krisen slöt Socialdemokraterna och Bondeförbundet en överenskommelse om ett långtgående politiskt samarbete (Jönsson, 2005). Denna överenskommelse gav böndernas organisation stora befogenheter och kopplingen mellan staten och mejerierna blev osedvanligt starka.

”Idag tillverkas mer än 99 % av de svenska mejerivarorna av mejerier anslutna till Svensk Mjölk...” (Jönsson, 2005, s. 30). Detta, samt att industrin har producerat varor som hade ett grundmurat rykte som nyttiga och hälsobringande, gjorde att mejeriföretagen behandlades positivt av myndigheterna. Enligt Jönsson

(2005) behandlades mjölken länge som inte bara nyttig utan läkande vid flera sjukdomar, en folkmedicin som tvärtemot mot de flesta andra folkmediciner inte avvisades av forskningen. Allra nyttigast var mjölk för barn. ”Framför allt mjölken kom också att bli en symbol för det moderna framsteget. Men den var också något mer än en symbol genom sin materialitet. Genom att ta på, känna, lukta och smaka på mjölken konkretiserades och internaliserades moderniteten i de som konsumerade mjölken” (Jönsson, 2005, s. 40). Jönsson menar att det är de band mellan mejeriföretag, medicinsk expertis och myndigheter som skapades under Mjolkpropagandans tid som idag möjliggör det hela hans tes bygger på. Vidare frågar han sig hur det har blivit möjligt att mjölkindustrins varumärken har fått ta en så speciell position att de i vissa fall snarare associeras med Livsmedelsverket än andra stora livsmedelsföretag. Samtidigt lyfts mjölken fram som naturlig, miljövänlig med fokus på framtiden och barnen (Jönsson, 2005).

På senare tid har dock synen på mjölkindustrin börjat förändras. I en intervju med Skånska Dagbladet uttalar sig Håkan Jönsson: ”Bilden av en stark mjölklobby är överdriven. Branschens egen röst är lika stark som tidigare, men den tidigare uppbackningen från alla möjliga aktörer i samhället är borta” och han fortsätter ”Mjolkbranschen försöker försvara en ställning i samhället som inte längre finns” (Skånska Dagbladet, 2014). Förra året löstes branschorganisationen Svensk Mjolk upp och Lantbrukarnas Riksförbund (hädanefter benämnt som LRF Mjolk) tog över verksamheten.

1.3 Problemformulering

För LRF Mjolk kom det som en blixtnad från klar himmel när företaget Oatly började marknadsföra sina havrebaserade produkter som ”mjolk men för människor”. Helt plötsligt var det någon som ifrågasatte den tidigare så naturliga framställningen av kommjolk som livsmedel. LRF Mjolk svarade med att stämna Oatly för vilseledande marknadsföring (Djurens Rätt, 2014). På hemsidan mjolk.se skriver LRF Mjolk om deras syn på mjölken, dess fördelar, historia, produktion och annat som rör mejeribranschen. Det blir intressant att undersöka kommunikationen kring mjolk då föreställningarna och utsagorna om mjolk är grundade i politiska beslut stöttade av såväl läkarvetenskapen som andra statliga institutioner. Detta har gjort att mjolk har en särställning i samhället som andra livsmedel saknar.

LRF Mjolk hämtar många av argumenten för mjolk som ett naturligt och självklart livsmedel från den historiska betydelsen av mjolk, trots att de idag verkar i en annan social kontext än Mjolkpropagandan under tidigt 1900-tal (läs mer om Mjolkpropagandan i 1.2). De samhälleliga villkoren och kunskapen har förändrats och idag kan vi till skillnad från för 100 år sedan få i oss de näringsämnen mjolk innehåller från andra produkter, året runt. Problemet som uppstår är att LRF Mjolk i sin kommunikation på mjolk.se likväl vidhåller att mjolk i mångt och mycket är livsnödvändig för att dagens medborgare ska få i sig tillräckligt med näringsämnen. Genom att granska hur LRF Mjolk strategiskt arbetar för att upprätthålla mjolkens särställning i samhället genom kommunikation och information på mjolk.se blir ämnet intressant att undersöka inom ramarna för strategisk kommunikation. Mer övergripande blir studien relevant för strategisk kommunikation då en organisations försök att övertyga genom, och att införliva sanning i, kommunikation riktad mot en mottagare via en hemsida undersöks. Om vi likt en diskursanalytiker ser strategisk kommunikation som en språklig aktivitet som konstruerar och skapar vår omvärld (Möllerström & Stenberg, 2014) kan det vara intressant att studera hur det strategiska utförandet av LRF Mjolk:s kommunikation på mjolk.se upprätthåller den föreställning av mjolk som har blivit en social verklighet för majoriteten av Sveriges invånare. Detta leder oss vidare in på syftet med vår uppsats.

1.4 Syfte & Frågeställning

Syftet med vår studie är att undersöka hur en organisation kan upprätthålla och återskapa en föreställning om normalisering av ett livsmedel genom strategisk kommunikation. Avsikten är att försöka skärskåda och förklara spridningen av makt, reglering och kontroll som föreställningen har i dagens samhälle. Vi vill, med utgångspunkt i en historisk kontext, ifrågasätta det som i kommunikationen framställs som självklart.

1.2.1 Övergripande frågeställning

- Hur kommunicerar en organisation för att upprätthålla makten i den etablerade föreställning som utgör en diskurs?

1.2.2 Forskningsfrågor

För att besvara vår frågeställning har vi valt att som empiriskt exempel undersöka LRF Mjölks kommunikation på hemsidan mjolk.se. Till vår hjälp har vi följande forskningsfrågor:

- Vilka värden använder sig LRF Mjolk av i sin kommunikation på mjolk.se?
- Hur upprätthålls makten genom dessa värden?

1.5 Avgränsning

Vi har valt att avgränsa oss till LRF:s kommunikation på hemsidan mjolk.se. I ett fåtal fall förekommer det även att vi hänvisar/refererar till dokument publicerade utanför mjolk.se. I dessa fall framgår det tydligt i texten att dokumenten kommer från en annan hemsida och inte mjolk.se. Eftersom studien syftar till att undersöka hur organisationen upprätthåller och återskapar föreställningen om mjölk snarare än hur föreställningen skapades från början, blir inte heller historiska dokument eller kampanjer relevanta som empiriska dokument. Då mjolk.se framställs som objektiv ser vi det som en relevant plattform för vårt empiriska material.

1.6 Disposition

Uppsatsen disponeras över 5 kapitel: Introduktion, teoretisk referensram, metod, analys samt diskussion och slutsatser. Efter vår introduktion redogörs det, i den teoretiska referensramen, för tidigare forskning inom ämnet, här med ett starkt fokus på Michel Foucaults kritiska diskursanalys och mjölk. Vi har valt att presentera de två ämnena var för sig då de inte vanligtvis kombineras. Vidare berörs teori med utgångspunkt i Foucaults resonemang om kritisk diskursanalys. Metoden börjar med en genomgång av uppsatsens vetenskapsteoretiska perspektiv för att övergå i att beskriva analysmetoden. Därefter reflekteras det över metodvalet och till sist förklaras det hur vi praktiskt har genomfört insamlandet av vårt empiriska material. I analysen appliceras teorin på det insamlade materialet och kommunikationen analyseras utifrån de begrepp och resonemang som framförts i teorin. Avslutningsvis diskuteras analysen och de slutsatser som vi har kommit fram till presenteras.

2. Teoretisk referensram

2.1 Tidigare forskning

2.1.1 Michel Foucaults kritiska perspektiv

Leitch och Motion (2007a) utforskar Foucaults kritiska perspektiv för att undersöka spänningen mellan normalisering och differentiering inom varumärkesstrategi. Genom att undersöka hur makt och kunskap producerar en normaliserad sanning som är accepterad i samhället kunde de dra slutsatsen att organisationerna måste positionera sig i denna sanning, samtidigt som de differentierar sig från sina konkurrenter. Författarna argumenterar, utifrån Foucault, att varumärken rör sig i multipla diskurskontexter samtidigt och att normalisering och differentiering måste ske i samtliga kontexter. Detta får följden att positioneringen kan variera inom och mellan diskurskontexterna. Därför rekommenderar Leitch och Motion utbredd strategisk användning av mångtydighet för att kontrollera spänningarna mellan normalisering och differentiering. Författarna menar att en ökad mångtydighet hade bidragit till en större flexibilitet och tillåtit multipla varumärkesstrategier att utvecklas.

I *A toolbox for public relations: The oeuvre of Michel Foucault* (2007b) har samma författare utvecklat en verktygslåda för att kunna studera diskursen PR utifrån ett makt-/kunskapsperspektiv. De uppmanar genom artikeln till att tänka annorlunda istället för att legitimera det som redan är känt. Genom sin verktygslåda tillhandahåller författarna redskap att applicera Foucaults resonemang, om makt-/kunskapsbegreppet och subjektivitet, i en studie.

Linda Graham (2011) har formulerat en metod ur Foucaults samlade verk. Graham menar att allt för många antar att de gör en kritisk diskursanalys genom att diskutera makt och ”slänga” in några sporadiska citat av Foucault. Författaren fastslår att det finns en skillnad mellan att göra en kritisk diskursanalys, som allt för ofta kopplas ihop med lingvistik enligt Graham, och en metod baserad på poststrukturalistisk teori inspirerad av Foucault och andra poststrukturalistiska

filosofier. Det är en forskares uppgift i en studie att utröna, i alla formuleringar av ett specifikt ämne, varför just den formuleringen varit möjlig, hur alla andra formuleringar uteslutits och vilken funktion de har (Graham, 2011).

2.1.2 Mjolk

I artikeln *Transforming milk in a global economy* tar sig Andrea S. Wiley (2007) an fenomenet mjölk. Hon undersöker bland annat hur mjölk, den mest naturliga av mat, har blivit teknologiskt förvandlad till att ta sig an nya roller. Hon undersöker de ”riktiga” och ”inbillade” attributen som tillskrivits mjölk, både från ett vetenskapligt perspektiv och utifrån en kulturell kontext. Forskaren hävdar att förvandlingen av mjölk från flytande till fast, speciellt ost, har tillåtit mjölken att fly från sin status som en dryck och även bli ”mat” som serveras på en tallrik, vilket garanterar mjölkens närvaro i ett mål mat trots dess allt mer påtagliga frånvaro i ett glas. Wiley påpekar sammanfattningsvis att mjölk är en i grunden modern mat som produceras och marknadsförs som en källa till de hälsofrämjande ämnen som upplevs vara nödvändiga vid en given tidpunkt. Detta exemplifierar hon genom att diskutera den nya framställningen av mjölk som ett hjälpmedel för att gå ner i vikt. I en värld där övervikt bland barn och vuxna blir allt vanligare har mjölken återigen förvandlats för att passa in i en ny miljö genom att presentera en ny speciell egenskap, en som gör kroppen gott i ett helt nytt perspektiv.

På samma tema som Wiley konstaterar Goldberg, Folta och Must (2002) i sin artikel *Milk: Can a good food be so bad?* att mjölk tycks äga mineralen kalcium. De anser att reklam och annonser är klart avsedda att få folk att tro att mjölk är det bästa eller enda sättet att få i sig tillräckligt med kalcium, samt att försummelse av att dricka mjölk sannolikt skulle resultera i problem med växten eller långvariga hälsoproblem. Trots att forskarna fastslår att det är möjligt att tillgodose sig tillräckligt med kalcium utan mejeriprodukter, tror de att en sådan stor förändring i människors kostvanor är osannolik.

2.2 Teori

Vi kommer i denna studie fokusera på den poststrukturalistiska Michel Foucaults resonemang kring diskurs och makt. Vi kommer i teoriavdelningen lägga störst vikt vid den franska filosofen och idéhistorikerns tankar om makt för att senare

återkomma till diskurser i presentationen av den kritiska diskursmetoden. Det följande teoriavsnittet bör ses som en kunskapsbas för förståelse av Foucaults begrepp om maktutövning. Vi kommer även att i korthet gå igenom Ernesto Laclaus och Chantal Mouffes diskursteori. Varför vi väljer att addera den till vår teoretiska referensram återkommer vi till i avsnitt 2.2.4 "Makt och kamp i Laclaus & Mouffes diskursteori".

2.2.1 Foucault som teori

Foucault menade själv att hans forskning ska användas som en verktygslåda där det i en undersökning är lämpligt att ta inspiration av och plocka väsentliga verktyg ur för det syfte som undersökningen har (Möllerström, 2011). Vi ämnar använda centrala begrepp från Foucaults arbeten på detta vis, med ett fokus på hur han använder och beskriver maktuttrycket. Verktygslådan kommer vi att återkomma till under rubriken 3.4 "Analysmetod".

Foucault använde sig av, den i analysmetod beskrivna, genealogiska metoden för att förklara spridningen av makt, reglering och kontroll i moderna samhällen (Howarth, 2000/2007). Genealogin är ämnad att avslöja dominansspel som frambringat en viss föreställning och samtidigt uteslutit andra möjligheter genom den rådande logiken och den historiska kontexten (Howarth, 2000/2007). Därav kommer vi att teorisera det Foucault benämner som makt, disciplinering, normalisering och viljan till sanning.

I första bandet av *Sexualitetens historia* beskriver Foucault viljan till sanning som en del av förtryckshypotesen. Just sanningen återkommer vi till i avsnitt 2.2.3 "Sanning och institutionalisering". Foucaults (1976/2002) förtryckshypotes grundar sig i juridiska mönster där makten äger "nejets kraft" där lydnaden är det enda resultatet. Foucault anser samtidigt att maktens innebörd är större än så och presenterar en föreställning om maktens teknologi. För att redogöra för maktens verkliga mekanismer hänvisar Foucault till Marx och *Kapitalets* andra bok. Marx teorier om makt är att det inte finns en makt, utan flera makter. Makten definieras som former av dominans, underordning som fungerar lokalt i maktregioner (Foucault, 2008). Det blir nödvändigt att det finns mer än en makt för att kunna göra en analys av makten. Utifrån ett marxistiskt perspektiv på makt kan ett samhälle inte vara en enhetlig kropp där bara en makt

utövas. Likt Marx ser Foucault inte att de regionala makternas funktion är förbud eller hinder utan att producera en duglighet och en färdighet (Foucault, 2008). Slutligen hänvisar Foucault till Marx när det kommer till betraktelsen av maktmekanismerna. ”Man måste betrakta dessa maktmekanismer [...] som tekniker, det vill säga som procedurer vilka har uppfunnits, fullkomnats och oupphörligt utvecklas” (Foucault, 2008, s. 211). Detta tolkar vi som ett uttryck för aktiv producerad, tagen och nyttjad makt. I vår genomgång av Foucaults litteratur finner vi inga resonemang som skulle tyda på att Foucault anser att det finns en strukturell makt, något som däremot går emot marxismen. Istället har Foucault en kritisk syn och intresserar sig av maktens föränderlighet till sin diskursiva kontext. Nedan följer Foucaults resonemang kring makt.

”Med makten anser jag att man först och främst bör förstå den mångfald av styrkeförhållande som finns inneboende i – och organiserar – det område där de fungerar; det spel som genom kamp och oupphörliga konfrontationer omvandlar dem, förstärker dem, kastar om dem; stöden, som dessa styrkeförhållanden finner i varandra, så att de bildar kedja eller system, eller, i motsatt fall, rubbningar, motsättningarna som isolerar dem från varandra; och slutligen strategierna som de verkar genom och vilkas allmänna mönster eller utkristalliserande i institutioner förkroppsligas i statsapparaterna, i formuleringar av lagen, i samhällets hegemonier”.²

Med detta menar Foucault de förutsättningar som gör makten möjlig. ”... eller rättare sagt den utsiktspunkt som gör det möjligt att förstå hur den utövas ända ut i de mest »perifera« verkningarna...” (Foucault, 1976/2002, s. 103).

Maktrelationer ser Foucault (1976/2002) som något produktivt och inte enbart som något som försöker hindra eller stöta ut. Den produktiva komponenten motiverar han med att det inte finns någon binär motsättning mellan de som har makten och de som härskas. Makten kommer underifrån och det bör snarare utgå från att ett mångfaldigt styrkeförhållande bildas, verkar och löper genom hela samhällskroppen. Vidare beskriver Foucault (1976/2002) maktrelationer som målinriktade strategier. Makt är beräknad och utövas med en hel rad avsikter och mål. Enligt Foucault finns motstånd där det finns makt, men motståndet är en

² Foucault, 1976/2002, s. 103

makt i sig (Olsson, 1997). ”Motståndet är liksom makten ständigt i rörelse, uppvisar många olika ansikten, kan vara synligt eller osynligt, direkt eller indirekt” (Olsson, 1997, s. 43). Motståndets verkan är inte entydigt mot makten och kan göra att makten antar nya former gentemot motståndet (Olsson, 1997).

Foucault kopplar i sina senare verk ihop makt med vetande och kunskap (Howarth, 2000/2007). Kunskap i Foucaults mening är etablerad kunskap och nära förbunden med makt (Bergström & Boreús, 2012). Makt producerar vetande och de båda är förutsättningar för varandra (Foucault, 1975/2003). Foucault menar att det är i just talet, med andra ord diskurserna, som vetandet och makt kopplas samman. ”Talet innehåller och producerar makt; det stärker makten men undergräver den också, blottställer den, gör den bräcklig och bygger fördämningar för den” (Foucault, 1976/2002, s. 110). ”På samma sätt skyddar tystnaden och förtegenheten makten, befäster dess förbud; men de lossar också på dess grepp, ger möjligheten till mer eller mindre öppna överträdelser” (Foucault, 1976/2002, s. 110). Foucault (1976/2002) fastslår det komplicerade: att talet kan vara ett maktinstrument och en makteffekt på en och samma gång, utöver det även hinder, brofäste, motstånds- och uppgångspunkt för motsatt strategi.

2.2.2 Makt: disciplinerande och normaliserande samhälle

Det är i *Övervakning och straff* som Foucault presenterar det han kallar mikromakt. Foucault (1975/2003) menar att ett politiskt maktförhållande har ett direkt grepp om kroppen och kroppen anpassas efter det. Detta politiska maktförhållande grundas på hur kroppen som egenskap av produktionskraft är rustad med maktförbindelser och med härskarmöjligheter (Foucault, 1975/2003). Foucault (1975/2003) bygger sin teori inte enbart på underkuvandet till en ideologi utan även i sammanhängande, systematiska framställningar anlitade av både institutioner och ett statligt maskineri. Denna makt som Foucault (1975/2003) beskriver omger och sprids genom ”den som inte har den”, det vill säga den underlydandes ställning, och inte genom tvång eller förbud. Foucault menar att denna maktdimension är disciplinär och sträcker sig långt ner i samhällslagren, men behöver inte vara utformad i lagar eller styrelse (s. 32). ”Med disciplinär makt avses den mikromakt som med positiva medel manipulerar individen som objekt både till kropp och själ. Den arbetar genom att kontrollera,

forma, övervaka, träna och normalisera och har inte en ”negativ” funktion att bestraffa eller hindra, utan är i första hand ”positiv” skapande, producerande och uppmuntrande” (Olsson, 1997, s. 40). Till följd av detta lever vi i normaliserande och disciplinerande samhällen. Maktteknikerna är indirekta och ständigt, osynligt, närvarande och riktar sig både mot individen och mot befolkningen i helhet. ”Den moderna människan är med andra ord i alla livets skeden omsluten av makt- och vetanderelationer...” (Olsson, 1997, s. 41).

Enligt Foucault finns det två grundläggande processer som upprätthåller disciplin. Den första processen består av ett arrangemang som Foucault (1975/2003) kallar den hierarkiska övervakningen. Dessa övervakningsarrangemang beskrivs som fullt synliga tekniska åtgärder som möjliggör maktutövning (Foucault, 1975/2003). Genom kontroll skulle den fulländade disciplinära apparaten vara beskaffad på så sätt att den med en enda blick ständigt kan se allt (Foucault, 1975/2003). Foucault (1975/2003) exemplifierar övervakningsområdena med sjukhus, fängelser men också stadsplaner och arbetsplatser. Den andra processen är den normaliserande sanktionen. Foucault menar att den normaliserande sanktionen grundar sig i flera komponenter och vi väljer att belysa några av dem. Foucault (1975/2003) menar att det finns en liten straffmekanism i alla disciplinära system så som till exempel allt från uppträdande, sätt att yttra sig, kroppen till verksamheter som kan ”straffas” med allt från likgiltighet eller förödmjukelse till förlusten av befattning. Det disciplinära straffets funktion ska vara att minska avstegen från ordningen, med andra ord bör den vara korrektiv (Foucault, 1975/2003). Samtidigt ingår straffet i ett dubbelt system av belöning-straff. ”Det är det systemet som träder i kraft vid dressyr och korrektion” (Foucault, 1975/2003, s. 181). ”Det ständigt verksamma straffsystemet, som går genom alla de olika punkterna [som vi här ovan nämnt några utav] och som kontrollerar varje ögonblick inom de disciplinära institutionerna, jämför, differentierar, hierarkiserar, förenhetligar och utesluter. Kort sagt, det normaliserar” (Foucault, 1975/2003, s. 184). Samtidigt som de disciplinära institutionerna mångfaldigas kan de disciplinära mekanismerna ”avinstitutionaliseras” och förflyttas till andra områden där de anpassas (Foucault, 1975/2003). I *Vansinnets historia* benämner Foucault (1972/2010) vansinnet som det icke-normala och hur samhället i olika tider försökt hantera vansinnet i olika institutioner. Vansinnet blir därmed det som inte normaliserats i samhället.

Det är värt att poängtera att makt enligt Foucault inte står i motsats till frihet. Enligt Foucault har makten inte förmåga att underordna och frihet är en effekt av att makten oundvikligen möts av motstånd (Olsson, 1997).

2.2.3 Sanning och institutionalisering

Vi kommer i följande avsnitt att fokusera mer på en av de stora komponenterna i utestängningssystemet, nämligen Foucaults förklaringar till sanningsbegreppet. I *Diskursernas ordning* behandlas viljan till sanning. Uppdelningen mellan det sanna och det falska är inte godtyckligt eller modifierbart inom en diskurs (Foucault, 1971/1993). ”... det är diskurserna själva som utövar kontroll över sig själva” (Foucault, 1971/1993, s. 16). Nya omvälvande vetenskapliga upptäckter kan ses som konsekvenser av själva upptäckten, men också som nya former att vilja nå sanning (Foucault, 1971/1993). Precis som de andra utestängningssystemen ”... förlitar sig viljan till sanningen på institutionellt stöd” (Foucault, 1971/1993, s. 13). Foucault tror att viljan till sanning, i ett samhällsperspektiv, tenderar att utöva press på och makt över andra diskursformer. Foucault (1971/1993) exemplifierar detta med att västerländsk litteratur stöttat sig på det naturliga, det sannolika, på ärlighet och på vetenskap. Han fortsätter sitt exempel med resonemanget om hur en normativ företeelse så som straffsystem grundat sig i sociologisk, psykologisk, psykiatrisk och medicinsk kunskap. ”Det är som om inte ens lagens ord kunde auktoriseras i vårt samhälle av något annat än en sanningsdiskurs” (Foucault, 1971/1993, s. 14). Hur Foucault förhåller kunskap till sanning, vice versa, framgår inte i *Diskursernas ordning*. I ett resonemang om sanningens behov av institutionella stöd skriver Foucault (1971/1993) om viljan till sanning: ”... den förnyas [...] också, och på ett djupare sätt, av hur kunskap används inom ett samhälle – hur den värderas, distribueras, fördelas och så att säga attribueras” (s. 13).

2.2.4 Makt och kamp i Laclaus & Mouffes diskursteori

Laclaus och Mouffes diskursteori liknar Foucaults resonemang på många sätt. Däremot skiljer sig Laclaus, som är den av Laclau och Mouffe som behandlat diskurser mest frekvent, från Foucault genom att ha en annan utgångspunkt inom poststrukturalismen, nämligen den lingvistiska nivån (Bergström & Boreús,

2012). På grund av detta kommer vi inte att beröra alla delar utav diskursteorin utan fokusera på de komponenter som adderar till vår studie. När det kommer till maktbegreppet liknar diskursteorin Foucault. Makt är knutet till begreppen politik och objektivitet (Winther Jørgensen & Phillips, 1999/2000). ”Makt uppfattas inte som något som någon är i besittning av och som denne kan utöva över andra, utan är det som över huvud taget frambringar det sociala” (Winther Jørgensen & Phillips, 1999/2000, s. 44-45). I diskursteorin är makten det som frambringar kunskap, identitet och relationer. Winther Jørgensen och Phillips (1999/2000) menar att det kan verka märkligt att formulera makt som den kraft och process som skapar vår sociala omvärld, men poängterar att det är kunskap som är frambringad av makt – kunskapen om identiteter, relationer och grupper. Likt Foucault är makten i diskursteorin produktiv, att den strukturerar samhället och det är något som vi omöjligen kan undslippa; den utesluter andra ordningar och utesluter alternativa möjligheter (Winther Jørgensen & Phillips, 1999/2000).

Vi väljer att redogöra för Laclaus och Mouffes diskursteori då denna, trots sin likhet till Foucault, även adderar kampen, något som aktualiseras i vår problemformulering. Diskursteorin genomsyras av kamp och antagonism, en konflikt, och därför en viktig parameter i en analys (Winther Jørgensen & Phillips, 1999/2000). Utgångspunkten är att ingen diskurs kan etableras och befinner sig därmed alltid i kamp med andra diskurser som förespråkar andra former av handlande (Winther Jørgensen & Phillips, 1999/2000). Om en diskurs vid en viss bestämd historisk tidpunkt skulle stå obestridd skulle den vara objektiv, ett begrepp som har en formulerad betydelse i ett av Laclaus verk. Objektivitet uppstår när makt saknar alla spår av makt och till följd av det glöms den strukturerande aspekten bort (Laclau, 1990). ”Antagonism uppstår när olika identiteter hindrar varandra” (Winther Jørgensen & Phillips, 1999/2000, s. 55). Antagonism skulle därmed uppstå när olika enskilda diskurser blockerar varandra. Detta tolkar vi som att det som uteslutet hamnar i konflikt med det som inte uteslutits, med andra ord en diskurs hindrar en annan diskurs. För att kampen ska lösas upp krävs hegemoniska interventioner som genom en kraft återupprättar otvetydighet. Kraft är något som inte ska förväxlas med makt. Därmed adderar vi ytterligare ett analysverktyg. ”Makt hänvisar [...] till den konkreta konstruktionen av en bestämd ordning, medan kraft hänvisar till undertryckande av faktiskt existerande möjligheter” (Winther Jørgensen & Phillips, 1999/2000, s. 55). Under

en genomgång av Foucault, Laclau och Mouffe blir det klart att en diskurs kan underminera en annan diskurs och därmed försvaga eller uttradera den. En hegemonisk invention kan dock genomföra en fixering av strukturen tvärs över de diskurser som kolliderar rent antagonistiskt. Därmed kan hegemoni åter uppstå och en diskurs blir resultatet (Winther Jørgensen & Phillips, 1999/2000). Laclau har även presenterat ett ytterligare begrepp: dekonstruktion, som innebär upplösningen av etablerade, objektiva, hegemoniska diskurser (Winther Jørgensen & Phillips, 1999/2000).

3. Metod

3.1 Vetenskapsteoretiskt perspektiv

Vilket vetenskapligt perspektiv man som forskare antar i sin studie påverkar i hög grad vilka svar man får på hur verkligheten ser ut i det undersökta fallet, det vill säga den sanning vi gör anspråk på att redogöra för (Åkerström, 2014). Vår studie vilar på socialkonstruktivistisk grund. Inom socialkonstruktivismen betraktas inte vår kunskap om världen som en objektiv sanning, vår kunskap och vår världsbild är inte spegelbilder av verkligheten utan en produkt av vårt sätt att kategorisera världen (Winther Jørgensen & Phillips, 1999/2000). Vårt sätt att uppfatta världen skapas genom sociala processer och vår kunskap frambringas i social interaktion (Winther Jørgensen & Phillips, 1999/2000). Vårt sätt att uppfatta och tänka är alltså en produkt av en social kontext, precis som det fall vi ska undersöka. Detta innebär att när vi tolkar materialet kan det omöjligt bli helt objektivt, då våra tolkningar är en produkt av vår sociala kontext.

3.2 Kvalitativ metod

Man kan använda sig av två olika strategier vid forskning: kvantitativ eller kvalitativ metod. De är två skilda metoder och vilken man använder avgörs av studiens syfte (Trost, 2005). Vill man försöka förstå bakomliggande orsaker eller människors tankar eller reaktioner bör man använda sig av en kvalitativ studie (Trost, 2005). Då vårt syfte är att utforska hur en organisation kan upprätthålla en viss föreställning genom strategisk kommunikation var det naturliga valet att göra en kvalitativ forskningsstudie.

3.3 Insamlingsmetod

Vid diskursanalys kan man använda sig av en mängd olika insamlingsmetoder, dock har språkets roll en central funktion i diskursanalys och det är således på den språkliga nivån vi kan närma oss diskurser (Möllerström & Stenberg, 2014). Vi

har i vår studie valt att samla in material i form av texter och bilder från hemsidan mjolk.se. För att kunna aktualisera vår frågeställning har vi valt ut texter som gör anspråk på att vara sanningar eller motsvarande försöker framstå som sådana. Alltså texter och bilder som kan anses bidra till den diskurs som finns kring mjölk i dagens samhälle. Hur vi gått tillväga beskrivs närmare under rubriken 3.6 ”Praktiskt genomförande”.

3.4 Analysmetod

Vi kommer att använda oss av kritisk diskursanalys för att undersöka hur organisationen kommunicerar via sin hemsida. Vi har för avsikt att med denna metod studera hur kommunikationen skapar och förhåller sig till maktbegreppet. Vi kommer att ha ett foucauldianskt perspektiv som utgångspunkt. Vi kommer förutom Foucaults egna utsagor även att presentera det foucauldianska perspektivet utifrån andra forskares tankar om det. Men vi kommer att börja med att definiera begreppet diskurs. Foucault (1969/1972) menar att diskurs är en samling föreställningar och utsagor om något som tillsammans skapar en diskursiv formation. De diskursiva formationerna reglerar och påverkar individer och samhället. Med andra ord kontrollerar dessa diskursiva formationer samhällets ordningar. Foucault (1971/1993) förklarade i ett senare verk att en diskurs består av ”hela den praktik som frambringar en viss typ av yttrande” (s. 57). Bergström och Boréus (2012) tolkar, i sin sammanställning av det foucauldianska perspektivet, att en diskurs kan beskrivas som ett regelsystem som legitimerar vissa kunskaper, men inte andra, och som pekar ut vilka som har rätt att uttala sig med auktoritet. Det foucauldianska perspektivet bidrar med en analys som refererar till olika sätt att strukturera kunskapsområden och konstituera makt, vilket manifesteras i olika sätt att använda olika handlingar, språk och symboliska former (Möllerström & Stenberg, 2014). Med denna ingång kan vi se hur olika former av kommunikation utmanar och strider om makt. Däremot ska diskurs enligt Foucault (1972) inte analyseras utifrån vem som säger något utan under vilka villkor dessa uttalande har sanningsvärde och därför kan uttalas. ”Diskursanalysen är en metod för att dekonstruera (plocka isär) föreställningar och uppfattningar och tar sikte på att upptäcka hur den sociala verkligheten blir till snarare än hur den är” (Möllerström & Stenberg, 2014, s. 130). I vår

undersökning blir denna del av metoden avgörande i studier angående hur kommunikation kan utmana vad som framställs som normativt och eftersträvansvärt i samhället.

Foucault förhåller sig till diskursanalysen genom två centrala begrepp: arkeologi och genealogi (Bergström & Boreús, 2012). I det arkeologiska angreppssättet intresserar sig Foucault för diskursers inre former och han synliggör regler som styr och berättigar språket som villkorande makt inom en viss historisk kontext. Howarth (2000/2007) beskriver Foucaults ansats som ett försök att bryta mot den traditionella språkanalysen. ”Målet är alltså att avslöja och beskriva de bildningsregler som strukturerar produktionen av diskurser” (Howarth, 2000/2007, s. 63). I Foucaults arkeologiska angreppssätt består analysenheten av utsagor och dessa blir särskilt intressanta i förhållande till andra utsagor. De andra utsagorna fungerar som utestängningsmekanismer och blir därför en av flera förutsättningar för diskursernas självreglering (Bergström & Boreús, 2012). ”Den arkeologiska analysen individualiserar och beskriver diskursiva formationer. Det innebär att den måste jämföra dem, ställa dem mot varandra i den samtidighet de uppträder i...” (Foucault, 1969/1972, s. 176). Howarth (2000/2007) redovisar för den skillnad som finns i Foucaults två angreppssätt. Arkeologin består av en betraktare som helt enkelt beskriver diskurser, medan genealogen diagnostiserar, kritiserar och erbjuder bot för nutida samhällets problem genom att undersöka deras historiska framväxt och hur de formerats (Howarth, 2000/2007). Genealogen är alltså explicit upptagen av maktens och dominansens centrala roll i skapandet av diskurser, identiteter och institutioner och anammar dessutom ett kritiskt etos i förhållande till dem (Howarth, 2000/2007). Möllerström och Stenberg (2014) förklarar genealogen på så sätt att den tar avstamp i historien för att ifrågasätta samtidens självklarhet. Detta är ett angreppssätt som vi kommer efterlikna i vår analys av mjolk.se. Trots att Foucault var föränderlig i sitt angreppssätt fortsatte diskursbegreppet att användas, men med en utvidgad definition. Istället för att behandla diskurser som autonoma system av vetenskapliga utsagor behandlades de maktförhållande och krafterna som formar dem (Howarth, 2000/2007). Därmed ser det genealogiska arbetssättet till diskursernas möjlighetsvillkor och hur sociala praktiker och institutionella lösningar framställs ur problematiserade fenomen som görs till studieobjekt för olika vetenskaper. Detta innebär en utvidgning av

diskursbegreppet och ett tydligare fokus på makt (Bergström & Boreús, 2012). Enligt Howarth (2000/2007) övergav Foucault aldrig sitt arkeologiska angreppssätt när han konstruerade det genealogiska arbetssättet utan sammanför istället de båda metoderna till något Foucault väljer att benämna som problematisering. Det är i denna problematisering som vi tolkar att metoden får sitt största kritiska inslag.

I följande stycken kommer vi att gå djupare in på den kritiska diskursanalysen som metod. Möllerström och Stenberg (2014) sammanställer en verktyglåda med centrala begrepp för studier inom strategisk kommunikation utifrån Foucault för att kunna genomföra en diskursanalys. Verktyglådan baseras på begrepp så som möjlighetsvillkor, makt och kunskap, utestängningsmekanismer och subjekt för att dekonstruera föreställningar om hur den sociala verkligheten blir till snarare än hur den är (Möllerström & Stenberg, 2014). Möjlighetsvillkor blir analysbara genom undersökning och kartläggning av vilka betingelser som möjliggjort en viss utveckling eller ett visst språkbruk – vad det är som möjliggör att det går att resonera på ett specifikt sätt i relation till ämnet (Möllerström & Stenberg, 2014). Kunskap är för Foucault starkt förknippad med makt, makt som i sin tur betecknar de krafter i samhällliga processer som skapar vedertagna ordningar och synsätt. Denna makt legitimerar vilken kunskap som accepteras vid en viss tidpunkt och plats genom att avgöra vad som betraktas som sant och riktigt under en viss tidsperiod i förhållande till det sociala och historiska sammanhanget (Möllerström & Stenberg, 2014). ”När ett specifikt synsätt blir vedertaget och allomfattande så att det till slut uppfattas som sant och riktigt och som sällan ifrågasätts blir det till en diskurs” (Möllerström & Stenberg, 2014, s. 134). Makten arbetar även med normalisering och reglering där andra möjliga synsätt utestängs i förhållande till det som är normalt och eftersträvanvärt (Möllerström & Stenberg, 2014). Makt och kunskap berörs djupare i den teoretiska referensramen. Möllerström och Stenberg (2014) fortsätter presentationen av verktyglådan med att förklara Foucaults tankar om individen, det Foucault kallade för subjektet, i centrum och att subjektet formas inom diskursiva ramar. Retorik stödjer och producerar önskvärda värden och ideal, givna roller och identiteter, som konstrueras i relation till ett visst vetande och en viss praktik (Möllerström & Stenberg, 2014). Subjektspositionen är kopplad till diskurser och avser de regler som diskursen tillhandahåller och som talar om vad som är korrekt tänkande och agerande i olika

sociala sammanhang (Bergström & Boreús, 2012). Foucault menar att människor kontrolleras genom de diskurser som skapas. Dessa processer benämner Foucault som utestängningsmekanismer (Bergström & Boreús, 2012). Utestängningsmekanismerna är grundade i etablerad kunskap som likställs med makt att styra och reglera vad som är möjligt att säga och hur det är möjligt att säga (Bergström & Boreús, 2012). Utestängningsmekanismer är det som aktualiserar vad som är rätt och fel, normalt eller icke-normalt genom att andra synsätt utestängs (Möllerström & Stenberg, 2014).

Eftersom Foucault aldrig formulerade en metod för sin kritiska diskursanalys kommer vår presentation av analysmetoden ligga nära förbunden med Foucaults teoretiska resonemang kring maktbegreppet, institutionalisering och diskurs. Begreppen redogör vi för i det tidigare kapitlet teoretisk referensram. För en djupare förståelse av hur vi kommer använda verktygslådan hänvisar vi till avdelning 3.6 ”Praktiskt genomförande”.

3.5 Metodreflektion

Verkligheten är komplex och svår att hantera (Ryen, 2002/2004). Vid diskursanalytiska studier har vi som forskare möjlighet att vrida och vända på material, då Foucaults angreppssätt är en kreativ och flexibel process (Möllerström & Stenberg, 2014). Det maktbegrepp som Foucault utvecklar gör det svårt att inte se allting som effekter av makt och en vanligt förekommande kritik är att det inom diskursanalytiska studier ofta finns en tendens att låta Foucaults maktbegrepp fullkomligt ta över det empiriska materialet (Möllerström & Stenberg, 2014). Vi har med utgångspunkt i denna kritik arbetat för att inte se allting som effekter av makt utan istället försöka fokusera på hur organisationer skapar makt och hur det bidrar till diskursens utveckling. Det finns en överhängande risk att man som forskare reproducerar den diskurs man försöker analysera (Möllerström & Stenberg, 2014). För att undvika detta har vi försökt bryta ner och plocka isär diskursen samt hitta de bakomliggande orsakerna för att förstå hur diskursen gjort anspråk på att vara sanning.

3.6 Praktiskt genomförande

3.6.1 *Insamling av empiriskt material*

När vi samlat in det empiriska materialet har vi utförligt gått igenom samtliga texter och bilder på hemsidan mjolk.se. Vi har sökt efter texter och bilder som gör anspråk på att vara sanningar och som använder sig av någon form av makt för att legitimera sitt innehåll. Vi har sammanlagt valt ut citat från tretton sidor på mjolk.se som vi låter stå som empiriska exempel i vår studie då vi anser att de omfattar argumentation på hemsidan i sin helhet. Vi har under tiden av insamlingen ställt frågor, vilka det redogörs för i nästkommande avsnitt, till materialet. Detta för att kunna ta oss förbi det första intrycket och se de bakomliggande betingelserna som möjliggjort det ständiga återskapandet av den etablerade föreställningen av mjölk.

3.6.2 *Analys*

När vi genomfört vår analys har vi försökt att närma oss materialet genom att ställa frågor vi komponerat utifrån teorin och det foucauldianska perspektivet på kritisk diskursanalys. Detta för att vi ska kunna föra analysen till en djupare nivå och bryta ner och ifrågasätta det som framställs som självklart, objektivt och naturligt. Vi har utifrån Möllerströms och Stenbergs (2014) resonemang kring Foucaults verktygslåda delat in frågorna i fyra kategorier:

- Möjlighetsvillkor
- Kunskap
- Utestängningsmekanismer
- Subjektet

När vi har resonerat kring möjlighetsvillkor har vi ställt frågor om vad som pekas ut som problem och vad det är som gör att ett visst fenomen kan leda till olika former av sociala handlingsmönster. När det kommer till kunskap har vi frågat oss vilken kunskap som ligger till grund för föreställningen och vad det är för något som legitimerar den kunskapen, om det finns någon bakomliggande makt som gjort kunskapen giltig. Vidare har vi för att synliggöra utestängningsmekanismer

försökt komma fram till vad som etableras och vad som utestängs, om det är något i texten som normaliseras respektive något som bör regleras eller korrigeras. För att tydliggöra vilka konsekvenser diskursen kan få på individnivå har vi frågat oss vilket subjekt som aktualiseras och anses eftersträvansvärt, det vill säga vilka roller och identiteter som konstrueras i relation till kunskapen.

Vidare har vi valt att tematisera analysen utifrån de värden vi identifierat enligt vår första forskningsfråga (se 1.2.2).

4. Analys

I detta kapitel kommer vi att utgå från det som mjolk.se har som överskrift på hela sin hemsida. Följande text finns att hitta i sidhuvudet på mjolk.se.

”Mjolk från Sverige är en del av lösningen”³

Vi utgår från att innehållet på hela mjolk.se är utformat som argument för att ”Mjolk från Sverige är en del av lösningen”. Vi kommer i vår diskursanalys försöka söka det problemet som mjolk.se uppger sig delvis ha lösningen till. Vi kommer nedan att gå igenom två av de mest återkommande argumenten mjolk.se använder sig av för att söka efter både problemet och lösningen.

4.1 Hälsoargumentet

Ett av de mest frekventa argumenten som används på mjolk.se är att mjölk är nyttigt och hälsosamt. I dagens samhälle är hälsa och välmående högt värderat, det ser vi inte minst på alla livsstilsmagasin, TV-program och appar med stort fokus på trender inom till exempel mat och träning som har dykt upp senaste tiden. Därmed ger det oss möjligheten att analysera hälsoargumenten på mjolk.se utifrån en hälsodiskurs.

Hälsodiskursen är snabbt föränderlig och i viss mån även individanpassad. Följden av detta är att vi borde se hälsodiskursen som flera diskurser då kontexten är mer komplext, med andra ord så går det att vara en hälsosam person på flera olika sätt. Därför vill vi hävda att föreställningen om hälsa inte är *en* etablerad föreställning, i alla fall inte i den mån som mjölkdiskursen är. Detta får till följd att argumentet om mjölk som hälsosamt underminerar hälsoutsagan. Detta eftersom sanningen enligt Foucault (1971/1993) inte är modifierbar inom en specifik diskurs, utan viljan till sanning tenderar snarare att utöva press på och makt över andra diskurser. Vilken kunskap ligger då till grund för att

³ <http://www.mjolk.se/>

föreställningen om mjölk lyckats bli en så pass etablerad sanning när det kommer till hälsa och vad är det som legitimerar den kunskapen? Om vi går tillbaka till Foucault så anser han att kunskap i högsta grad är sammankopplat med makt (Howarth, 2000/2007). Som vi klargjort i teorin (se 3.4) menas med makt den kraft och de samhällsliga processer som skapar vedertagna ordningar och synsätt. Vidare legitimerar makten även vilken kunskap som accepteras vid en viss tidpunkt och plats. Genom att i sina texter hänvisa till Livsmedelsverket och liknande institutioner legitimeras kunskapen om mjölk och föreställningens etablering stärks. Därmed medförs också en förstärkt makteffekt, mer specifikt hälso nytta.

I sina försök att förstärka framställningen av mjölk som hälsosam och nyttig anspelar mjolk.se i sin kommunikation till stor del på mjölkens historiska kontext. Att mjölk i ett historiskt perspektiv har varit en så starkt bidragande orsak till människors överlevnad, i alla fall i de nordliga delarna av världen, är vad som möjliggör den fortsatta framställningen av mjölk som hälsosam och till och med livsnödvändig. Att i dagens samhälle försöka normalisera drickandet av ett annat däggdjurs mjölk, vill vi hävda, hade varit en i det närmaste omöjlig uppgift, oavsett dess hälsobringande effekter. Foucault (1971/1993) menar att sanningen till stor del baseras på hur kunskap används inom ett samhälle – hur kunskap värderas, attribueras och så vidare. När mjolk.se använder till exempel kalcium som ett argument för mjölkens nyttoeffekter anspelar de inte bara på människans behov av näringsämne utan även på mjölkdiskursen ur ett historiskt perspektiv. Att mjölk i ett historiskt perspektiv ansetts vara oersättlig ur ett hälsoperspektiv kan därmed tillskrivas, i och med formuleringen, dess innehåll av näringsämnen. Vi menar att kalcium, som är nödvändigt för vår hälsa, likställs med mjölk som nödvändigt för vår hälsa eftersom kunskapen tillskrivs ett lika stort värde, vilken nyttoeffekt den än åberopar. Sanningen inom diskursen blir, till följd av detta, att mjölk är helt nödvändigt för upprätthållandet av vår hälsa.

Vi vill fortsätta gräva djupare i hur mjolk.se har formulerat sig kring kalcium. Kalcium är det näringsämne som är överlägset mest återkommande i hälsoargumenten för mjölk på hemsidan. Vi söker vidare efter fler möjlighetsvillkor än de vi hittar i den historiska kontexten. Mjolk.se stöttar sig i sina argument på Livsmedelsverkets råd om dagsbehov av olika näringsämnen.

”Livsmedelsverket menar att ett enkelt sätt att få i oss den näring vi behöver är att äta en allsidig, varierad kost och dricka fem deciliter lättmjölk eller andra magra mjölkprodukter varje dag.”⁴

Livsmedelverkets råd används av mjolk.se som en etablerad kunskap vilket mjolk.se värderar högt. Det blir därmed möjligt för mjolk.se att hävda att mjölken är nödvändig för människans hälsa. Vid en närmare granskning av dagsbehovet av kalcium på mjolk.se framgår detta:

”Så mycket som 75 procent av det kalcium vi får i oss kommer från mjölk och mjölkprodukter.”⁵

Det senaste citatet bekräftar det tidigare, trots att uppgifterna finns under olika rubriker på mjolk.se. Vi kommer nu lyfta fram uppgifter som inte är hämtade från mjolk.se eller LRF Mjölk som ett redskap för att vidare analysera sanningsbegreppet. Följande citat är hämtat ur en artikel i Helsingborgs Dagblad och berör att mjolk.se hävdar att man ska dricka fem deciliter mjölk om dagen.

”– Det stämmer inte. Vi säger inte att alla bör dricka en halv liter mjölk. Man kan klara sig med annan mat också, säger Åsa Brugård Konde, nutritionist på Livsmedelsverket.”⁶

Vi kommer inte gå djupare in på kritiken, och LRF Mjölk medger i artikeln även att de formulerat sig felaktigt. Felet som begåtts är att mjolk.se har likställt dagsbehovet av kalcium med dagsbehovet av mjölk. Mjolk.se använder mjölken som en synonym för kalcium för att sprida kunskap om mjölken. Kunskapen om mjölk attribueras med en etablerad kunskap om kalcium för att etablera en sanning. Likt vår slutsats ovan värderas kunskap om näringsämne som en etablerad kunskap i samhället med institutionellt stöd. Foucault (1971/1993) menar att vi står okunniga i viljan till sanning. Det går att tyda detta som att vår vilja till sanning gör att vi utestänger andra tolkningar än att fem deciliter mjölk

⁴ <http://www.mjolk.se/#!/fragor-och-svar/varfor-behoover-vi-mjolk/>

⁵ <http://www.mjolk.se/#!/fragor-och-svar/kan-mjolk-ersattas-med-andra-livsmedel/>

⁶ <http://www.hd.se/nyheter/sverige/2014/10/24/mjolkbranschen-far-backa-om-rad/>

krävs för att få i sig det dagliga behovet av kalcium, om det hävdas. En annan mer bokstavs nära tolkning kan vara att sanningen om mjölk är att 5 deciliter mjölk, helt riktigt, krävs för att täcka 75 % av det dagliga behovet av kalcium. Där finns alltså ingen antagonistiskt förhållande mellan de två föreställningar presenterade av mjolk.se och Livsmedelsverket. Dock kan sanningen då inte attribueras med Livsmedelsverkets etablerade kunskap eller att mjölk kan motsvarar dagsbehovet av kalcium i ett samhälle där andra kalciumkällor finns tillgängliga. Däremot kan en sanning utöva press på och makt över andra sanning (Foucault, 1971/1993). Det vill säga att sanningen som etableras i föreställningen om mjölk sätter press på den sanning som utformats av Livsmedelsverket och styrkeförhållandet dem mellan kan därmed påverkas och förändras. För att utesluta andra alternativ ytterligare formuleras det vidare i argumentet.

”Vill du byta ut mjölk och mjölkprodukter mot kalciumrika grönsaker motsvarar två glas mjölk (cirka fem deciliter) knappt ett kilo broccoli eller drygt ett halvt kilo spenat.”⁷

Formuleringen bekräftar föreställningen om mjölk i relation till andra, en förstärkning av styrkeförhållandet mellan mjölk och andra livsmedel ur mjolk.se:s perspektiv. Foucault (1976/2002) menar att makten producerar styrkeförhållanden som skapar system eller i motsatta fall motsättningar som isolerar föreställningar från varandra. Genom att stärka mjölken i förhållande till andra livsmedel, det vill säga undergrävandet av andra livsmedel, isoleras mjölken gentemot de andra livsmedlen. På så sätt kan maktinstrumentet ses som positiv, skapande då den normaliserar föreställningen av mjölk i kommunikationen. Enligt Foucault (1976/2002) kan diskurser undergräva makt i relation till andra diskurser. På samma sätt undergräver citatet Livsmedelsverket i styrkeförhållandet dem mellan, när Livsmedelsverket hävdar att mjölk bara är *en* källa till näringsämnen. På så sätt legitimeras och möjliggörs nästkommande citat.

”Mjölk och mjölkprodukter är vår viktigaste källa till kalcium...”⁸

⁷

<http://www.mjolk.se/#!/fragor-och-svar/kan-mjolk-ersattas-med-andra-livsmedel/>

⁸

<http://www.mjolk.se/#!/fragor-och-svar/varfor-behoover-vi-mjolk/>

Mjolk.se:s argument för att dricka mjölk är korrektivt på så sätt att den ohälsosamma kan blir hälsosam genom att dricka mjölk. Det ohälsosamma utestängs därmed ur diskursen. På så sätt normaliseras inte bara mjölkdrickandet utan även effekten av det, det vill säga hälsan i detta fall. Följden blir att den som inte dricker mjölk är ohälsosam vilket vi liknar vid det Foucault omnämner som en inbyggd straffmekanism i maktbegreppet. Om man drar straffmekanismen till sin spets får en person som inte dricker mjölk skulden för att vara ohälsosam eller sjuk genom uteslutandet av mjölk.

Det som kan uppfattas som negativa hälsoeffekter av mjölk behandlas också på mjolk.se. Genom att rubricera texterna om de negativa effekterna som frågor är det lätt att få uppfattningen av ifrågasättande, något vi återkommer till senare i analysen. Ur ett rent kommunikativt perspektiv ifrågasätts då den nya kunskapen och så även den makt som legitimerar den.

När det kommer till hälsa drar vi slutsatsen att mjolk.se genom sitt urval och sina formuleringar har som strategiskt mål att skapa motsättning till det ohälsosamma, en form av antagonism, beskriven av Laclau och Mouffe (Winther Jørgensen & Phillips, 1999/2000), som omöjliggör att den som dricker mjölk kan vara ohälsosam. Enligt Foucaults syn på straff och belöning blir en god hälsa belöningen för att dricka mjölk medan straffet följaktligen blir ohälsa om mjölk inte dricks.

4.2 Svenskhet som maktmekanism

Svenskheten i mjölk är förmodligen något som hjälper till att upprätthålla föreställningen om mjölk. En återkommande formulering på mjolk.se är ”svensk mjölk” och attributen som tillskrivs ”svensk mjölk” är många. På mjolk.se går det att bland annat finna rubriker så som följer:

”Svensk mjölk – ett säkert livsmedel”⁹

”Svensk mjölk kan rädda liv”¹⁰

”Svensk mjölk är inte fusk”¹¹

⁹ <http://www.mjolk.se/#!/artiklar/svensk-mjolk--ett-sakert-livsmedel/>

¹⁰ <http://www.mjolk.se/#!/debatt/2014/svensk-mjolk-kan-radda-liv/>

¹¹ <http://www.mjolk.se/#!/artiklar/svensk-mjolk-ar-inte-fusk/>

Argumenten till att svensk mjölk är bra är många: mjölken är väl kontrollerad, korna får gå ute, något som gör Sverige världsunikt, de är dessutom friska, vilket betyder att de inte behöver antibiotika och således motverkar svenska mjölkbönder risken för antibiotikaresistens hos både kor och människor. Allt detta är möjligt tack vare att mjölken är svensk. Att mjolk.se använder uttrycket ”svensk mjölk” går samtidigt att problematisera. En möjlighet är att tillskriva svenskhet en större innebörd i uttrycket ”svensk mjölk” och därmed också kunna addera framställningen av svenskhet till uttrycket. Med andra ord är mjölken, till exempel, inte kontrollerad för att den är svensk utan den är svensk för att den är kontrollerad. Därmed tilläggs föreställningen om svenskhet till argumentet, vilket får effekten att föreställningen av mjölk även tillskrivs dess utsagor. Att mjolk.se som representant för svensk mjölk har ställningen att vara den mest legitima att definiera svensk mjölk, därmed blir även handlingen att definiera svensk mjölk effekten att de definierar vad som är svenskt. Detta kan bli problematiskt då mjolk.se aldrig etablerar någon kunskap om vad som faktiskt är svenskt, mer än ursprungslandet. Vi frågar oss om mjolk.se verkligen har legitimiteten att använda föreställningen, om vad som är svenskt, i den utsträckningen.

Genom att i kommunikationen nyttja föreställningar om svenskhet upprätthålls mjölkdiskursen, men uttrycket kan också användas som ett argument för att motivera att det finns en konflikt mellan olika diskurser som försvarar användandet av uttrycket. I kommunikationen på mjolk.se tilltalas, både direkt och indirekt, besökaren på hemsidan. Som besökare uppmanas just *du* att välja svensk mjölk.

På hemsidan står det skrivet att *du* kan bidra samtidigt som *vi* används för att formulera samhörighet när det kommer till mjölkdrickande och vad *vi* i Sverige kan göra för mjölken. Det går att poängtera att det rent kommunikativt kan bli problematiskt att använda direkt tilltal, det vill säga *du*, i kommunikation om mottagaren inte känner igen sig, kan identifiera sig eller på annat sätt inte uppfattar sig som subjektet i en föreställning. Makten riskerar då att bli helt utan effekt och kan säkerligen även leda till antagonism. Antagonism där det blir omöjligt att ha två olika föreställningar samtidigt (Winther Jørgensen & Phillips, 1999/2000). Med andra ord kan *du* inte bidra om *du* inte är en del av *vi*:et. Likväl kan motståndet i det som är *vi* stärkas om mjolk.se inte lyckas kommunicera kunskap som etableras till sanning hos mottagaren.

"Svensk mjölk är levande landsbygd och världens mest välmående kossor. Det känner många av oss till. Men vi pratar inte lika ofta om den outnyttjade resurs som finns hos våra svenska mjölkkor, som skapar både arbetstillfällen, affärsmöjligheter och skatteintäkter. Vi skulle kunna ha fler kor i Sverige. Om vi hade dubbelt så många skulle de kunna ge 23 000 nya jobb."¹²

Vi anser att det uppstår ett problem med användningen av *svensk* och *Sverige* i formuleringar som eftersöker olika effekter. Vi tolkar det som att när mjolk.se uttrycker *Sverige* anspelar de på flera olika föreställningar om vad *Sverige* innebär. I vissa sammanhang tycks de anspela på ett bondesamhälle med lyckliga kor, betandes på gröna ängar, en romantiserad och klassisk framställning av Sveriges landsbygd, där bonden bara är bonde. Däremot stämmer den föreställningen inte ihop med den bilden av Sverige som vi tolkar att mjolk.se ifrågasätter i andra former av formuleringar.

"Vad gör en mjölkbonde på jobbet? Tar hand om sina kor, mjölkar, odlar foder och sköter om sina marker och byggnader förstås. Men visste du hur mycket annat som förväntas av en mjölkbonde? Svar: En hel del. Sverige behöver fler mjölkbönder men om det ska bli verklighet så måste det vara enklare att vara bonde. En mjölkbondes vardag styrs av regelverk från ett antal myndigheter, bland annat från Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen. Samt givetvis regler om arbetsrätt och skattelagstiftning. [...] Det innebär att den administrativa bördan blir oerhört tung för just mjölkbonden."¹³

I citatet framstår det som att föreställningen av den romantiserade och klassiska bonden hamnar i konflikt med bilden av Sverige som en cyniskt byråkratisk och övervakande nation där säkerhet och kontroll, som i andra formuleringar värderats som en viktig del av det svenska, inte värderas. Följden blir att två föreställningar av samma uttryck presenteras och ger därmed två helt olika utsagor om samma fenomen. Detta i sig är ingen konflikt då det kan finnas flera utsagor om Sverige.

¹² <http://www.mjolk.se#!/debatt/2014/har-finns-23-000-nya-jobb/>

¹³ <http://www.mjolk.se#!/debatt/2014/vad-gor-en-mjolkbonde-pa-jobbet/>

Det vi anser blir ett problem är när de används för att få samma effekt, det vill säga en ökad konsumtion av ”svensk mjölk”. I den historiska kontexten, som till exempel under Mjolkpropagandan, framställdes mjölken som det moderna framsteget. Konflikten vi skulle vilja hävda uppstår är att ”svensk mjölk” fortfarande framställs som framtiden för svenskt lantbruk samtidigt som det framställs som att Sverige och svensken inte ser det starka behovet av mjölken och dess sammanhang. Det som är *svenskt* i mjölken finns därmed inte med i den föreställning av *Sverige* som presenteras när mjolk.se formulerar det som kan tolkas som kritik. Som *svensk* ska vi se *Sverige* som något positivt, det finns en betingad stolthet i den positiva användningen av *svensk* och anspelar därför på de etablerade och institutionaliserade tankarna om svenskhet. Går texter emot de institutionaliserade föreställningarna kan följden bli att motståndet stärks.

"[Svensk mjölk] Är närproducerad, eftersom vi har mjölkproduktion i hela landet. Än så länge. Väljer du svenska mjölkprodukter är chansen större att du fortsatt kommer kunna köpa närproducerat."¹⁴

Föreställningen om den svenskhet som presenteras hänger inte ihop med det som *svensken* gör, för enligt mjolk.se måste *svensken* köpa mer mjölk för annars stöttar den inte svensk mjölkindustri, bönderna eller i det långa loppet Sverige. Genom att formulera texten så att det är upp till konsumenten att välja om den svenska mjölken ska finnas kvar eller inte kommunicerar mjolk.se att det ställningstagande som konsumenten måste göra handlar om mer än konsumtionen av mjölk. Mjolk.se presenterar en lösning, på det problemet som vi berör i början av denna avdelning, och nu är det upp till konsumenten att handla, i dubbel bemärkelse.

4.3 Finns det några nackdelar med mjölk?

På mjolk.se argumenterar LRF Mjölk inte bara för mjölken utan besvarar även motargument och negativa uppgifter som förekommit om mjölk. Foucault (1976/2002) menar att makt är en strategisk process där motståndet kan vara en utgångspunkt för maktinstrumentet. Vi kommer i följande avdelning gå igenom några av dessa besvarade motargument och uppgifter för att se hur mjolk.se:s

¹⁴ <http://www.mjolk.se/#!/artiklar/fem-skal-att-valja-svensk-mjolk/>

kommunikation normaliserar mjölken och identifiera vilka andra föreställningar som stängs ute.

”Dör man för tidigt om man dricker mjölk?”¹⁵

Citatet ovan är bara en av alla rubriker som finns på mjolk.se som är formulerad som en fråga. Som vi tidigare nämnt används frågor som rubriker i de fall som mjölk försvaras gentemot ett påstående som kan uppfattas som destruktivt för den föreställning om mjölk som LRF Mjolk vill kommunicera. En enkel lingvistisk slutsats som går att dra av att formulera en fråga är att oavsett om svaret till frågan bekräftas eller dementeras i texten framstår rubriken ändå som att påståendet ifrågasätts. På mjolk.se står en fråga i rubriken i kontrast med andra rubriker vars formuleringar består av påståenden. På sidan går det att hitta dessa två följande rubriker:

”Har vi olika förmåga att tåla laktos?”¹⁶

”Laktosintolerans ovanligt i Sverige”¹⁷

I texterna går det att läsa att laktosintolerans är mycket ovanligt i Sverige, precis som den senaste av de två citaten säger, men i detta fall kan inte laktosintolerans stängas ute då de faktiskt finns de som är laktosintoleranta. Istället trycker mjolk.se just på det låga antalet som faktiskt inte tål mjölk, det vill säga laktosintoleranta eller de allergiska mot mjölkprotein. Det som blir intressant för oss i denna studie är hur mjolk.se väljer att kommunicera runt mjölkintolerans för att normalisera drickandet av mjölk. Foucault (1975/2003) menar att normaliseringsprocessen inte har någon negativ funktion, den varken hindrar eller förbjuder. Men för att något ska uppfattas som normalt så måste det finnas något icke-normalt. Ett sätt att normalisera mjölkdrickandet är att framställa en bild av att de som inte, av olika anledningar, dricker mjölk är icke-normala. Ett enkelt och språkligt sätt, är det ovan nämnda citatet som påstår att intolerans mot mjölk är just *ovanligt*, likaså allergi mot mjölk. Men ovanligt och icke-normalt är inte

¹⁵ <http://www.mjolk.se/#!/fragor-och-svar/dor-man-for-tidigt-om-man-dricker-mjolk/>

¹⁶ <http://www.mjolk.se/#!/fragor-och-svar/har-vi-olika-formaga-att-tala-laktos/>

¹⁷ <http://www.mjolk.se/#!/artiklar/laktosintolerans-ovanligt-i-sverige/>

samma sak. En tolkning vi gör är att det legitimeras som en förmåga att tåla mjölk. Det vi syftar till är att laktosintolerans lyfts fram som en brist hos människan. Genom att kommunicera att människan har en förmåga, se citaten ovan, att tåla laktos, blir det en kunskap som människan besitter; den friska människan, svensken, tål mjölk. De som inte tål laktos har inte makten över sin kropp och betecknas som annorlunda, avvikande och i närmast sjuk.

”Om du misstänker att du är laktosintolerant är det viktigt att få en diagnos ställd av sjukvården.”¹⁸

Då vårt syfte inte är att svartmåla mjolk.se är det värt att betona att citatet är taget ur ett sammanhang då det även poängteras att det är viktigt att söka sjukvård för att utesluta andra allvarligare sjukdomar, som kräver behandling. På så sätt är det vad Foucault (1975/2003) kallar en normaliserande sanktion av det icke-normala. Även om det kan tolkas som ett förminskande av laktosintolerans är ett möjligt uteslutande inget som mjolk.se tar lätt på, speciellt inte när det kommer till unga människor och barn. När det kommer till uteslutande av mjölk i unga år tas ett argument upp som stärker vårt påstående ovan om hälsoargumentet och intolerans som en brist.

”För att barnet ska få en fullvärdig kost med tillräckligt med energi och näring bör man ta hjälp av en dietist.”¹⁹

Mjölken målas upp som en så unik källa till vissa näringsämnen och att uteslutande av mjölken kräver professionell rådgivning för att inte hälsan ska riskeras. Även om inte alla andra föreställningar om källor till näring utestängs verkar detta som en utestängningsmekanism som försvårar andra utsagorna än de som säger att mjölk är nödvändigt för människan. Ett annat ämne som berörs är tonåringars, med ett fokus på tonårsflickors, förhållande till mjölk.

¹⁸ <http://www.mjolk.se/#!/artiklar/laktosintolerans-ovanligt-i-sverige/>

¹⁹ <http://www.mjolk.se/#!/fragor-och-svar/kan-jag-vara-allergisk-mot-mjolk/>

”Tonårsflickor avstår ibland från att dricka mjölk av rädsla för att bli tjocka. Det är oroväckande eftersom de behöver mycket kalcium för att bygga upp ett starkt skelett och förebygga benskörhet.”²⁰

Det är många frågor som väcks när vi går igenom texten där citatet ovan är hämtad ifrån, frågor som går långt utanför vårt ämne, men vi ska fokusera på de argumenten som rör mjölken i synnerhet, men även bilden av den normaliserade människan. Det fastslås på mjolk.se att man inte blir tjock av mjölk, snarare är mjölkdrickare smalare än de flesta andra. Formuleringar utestänger de som har en vikt som inte tolkas som hälsosam av LRF Mjolk. Sambanden mellan mjölk och smalhet kopplas till en okänd, men enligt mjolk.se etablerad kunskap, om att mjölk bidrar till viktminskning. Föreställningen om mjölk anspelar på samhällets föreställningar om kroppsideal och aktiv viktminskning som en målbild.

”I tonåren är det för tidigt att sträva efter en idealvikt. Det är helt normalt att väga några kilo för mycket eller för lite eftersom kroppen inte är färdigutvecklad.”²¹

Återigen etableras föreställningen av mjölken som viktigare än andra samhällliga föreställningar. För att undvika att det finns ett antagonistiskt förhållande mellan mjölkdrickande och övervikt formuleras det som vi tolkar som en hegemonisk invention. Det går alltså att dricka mjölk och ändå vara överviktig, för det är inte mjölken i sig som gör att människan är överviktig, ett försök att dekonstruera föreställningen, om att mjölk är fet, bland tonårsflickor.

²⁰

<http://www.mjolk.se/#!/fragor-och-svar/blir-man-tjock-av-mjolk/>

²¹

<http://www.mjolk.se/#!/fragor-och-svar/blir-man-tjock-av-mjolk/>

5. Slutsatser & framtida forskning

Syftet med denna studie har varit att utforska hur en organisation kan upprätthålla en viss föreställning genom strategisk kommunikation. Vi har genomfört detta genom att skärskåda och förklara spridningen av makt, reglering och kontroll som framställningen har i dagens samhälle. Vi kommer inleda det sista kapitlet med att diskutera om föreställningarna om mjölk inte bara grundar sig på LRF Mjölks föreställningar om mjölk, utan även på samhällets föreställningar om detsamma. Vi kommer börja med att sammanfatta vår analys som vi bygger den avslutande diskussionen på. Enligt vår tolkning vill mjolk.se, genom kommunikationen, utesluta andra föreställningar och möjligheter och därmed skapa hegemoni. I och med formuleringarna på mjolk.se skapas bestraffning och antagonism mot andra diskurser som omöjliggörs i förhållande till mjölkdiskursen. Ett sådant exempel vi berör är att det ska finnas ett motstånd i förhållandet mellan att vara svensk och i att inte stötta den svenska mjölken som försöker omöjliggöra kombinationen. Vi kommer nu att föra en diskussion om upprätthållandet av föreställningen i relation till sanningsbegreppet och hur kunskap attribueras och värderas i sanningar.

När vi besöker mjolk.se befinner vi oss i den faktiska framställningen av mjölk idag, men även i de utsagor som legitimerat mjölk ur ett historiskt perspektiv. Vi har ovan försökt granska mjolk.se ur ett kritiskt perspektiv för att se hur föreställningarna upprätthålls. Genom att överföra värden från de kunskaper som attribuerade sanningar i historien, till dagens argument, kan mjolk.se idag hålla kvar vid vissa sanningar om mjölk trots att den legitimerade kunskapen om mjölk har förändrats. För att förtydliga vårt resonemang: i början av 1900-talet var mjölk hälsosamt eftersom det till exempel ansågs bota sjukdomar, idag anses det hälsosamt eftersom det innehåller kalcium.

Det finns många sanningar om mjölk i dagens samhälle och vi har, med ett kritiskt förhållningssätt, kartlagt de utsagor som mjolk.se försöker förmedla samt undersökt vilka föreställningar som utestängts i kommunikationen. Men där finns ett ytterligare faktum att förhålla sig till och det är konsumenterna. LRF Mjölk

legitimerar och berättigar sin egen existens genom föreställningen om mjölk, vice versa, men kommunikationen hade inte fått någon legitimerad genomslagskraft utan institutionellt stöd i samhället. Enligt vår tolkning av Foucault kommer makten underifrån. Därmed blir konsumentens roll stor i upprätthållandet av föreställningen. Genom att konsumera mjölk legitimeras LRF Mjölks föreställning om mjölk oavsett anledningen till konsumtion. Detta blir möjligt eftersom LRF Mjölk rättfärdigas i samhällets mjölkkonsumtion. Foucault (1976/2002) menar att makten är ett styrkeförhållande och i detta fall kan det vara så att konsumenten genom sin makt att konsumera mjölk ökar LRF Mjölks makt.

Om mjolk.se hade kommunicerat ut en föreställning om mjölk som samhället i stort hade gjort motstånd till hade motståndets kraft kunnat dekonstruera föreställningen av mjölk och LRF Mjölk hade varit tvungna att använda sig av en annan föreställning att grunda sina argument på. Därmed bör en av förutsättningarna för att upprätthålla en specifik föreställning vara att inte bara organisationen i sig genomför makthandlingar för att upprätthålla föreställningen, utan även samhället i övrigt. Om detta stöd vilar på ett statligt maskineri, till exempel politik, ekonomi och sjukvård, är en fråga för stor för denna studie att ge svar på.

Vi kunde genom vår analys dra slutsatsen att föreställningen om mjölk i mångt och mycket anspelar på andra föreställningar i samhället, bland annat de om hälsa och svenskhet som vi berör i denna studie. Det finns en stor sannolikhet i att möjligheten till att upprätthålla föreställningen om mjölk grundar sig i att det fortsätter att anspela på samma föreställningar i samhället, trots att föreställningen om mjölk förändrats något gentemot sin historia. Det vill säga att mjölk i dagens samhälle till exempel fortfarande anses som hälsosamt trots att det inte anspelar på samma faktiska hälsoeffekter som i historien, likt vi ovan exemplifierar med överförandet av attribuerad kunskap. Sanningen om mjölk upprätthålls därför genom samma föreställning, men under andra premisser. Vi tror därför det är viktigt att ständigt, rent kommunikativt, arbeta med att etablera sanning i alla diskurser och kontexter som föreställningen och framställningen existerar i för att kunna upprätthålla en sanning. Med andra ord så måste organisationen kunna normalisera kontentan av sina budskap i alla diskurser som de rör sig i för att kunna differentiera sig från andra budskap i de diskurserna. Föreställningen som strävas efter att upprätthållas genom kommunikationen får därför inte heller stå i

konflikt med andra föreställningar som den anspelar på och därför heller inte på sin egen historiska kontext. Skulle med andra ord mjolk.se sluta kommunicera mjölk som nyttigt, då det inte längre anses vara en folkmedicin, skulle sanningen om mjölk som hälsosamt, för att det innehåller kalcium, kunna gå förlorat; med det skulle också hela den historiska föreställningen om mjölk som hälsosamt riskeras.

Enligt Foucault (1971/1993) är sanningsdiskursen den starkaste diskursen. Det går att diskutera om sanningsdiskursen inte enbart är sann i sin egen föreställning och därför väljer vi att diskutera sanningsdiskursen i förhållande till viljan till sanning. Detta anser vi bli viktigt i upprätthållandet av en föreställning. Om viljan till sanning är starkast borde viljan till att tro att något är sant också ha en stor påverkan på vad man väljer att tro på. Om man är kritisk till en sanning blir man motståndare till sanningsdiskursen. Möjligen är detta ett komplicerat sätt att förhålla sig till Foucaults tankar om sanningen, men genom denna tolkning får sanningsbegreppet en stor påverkan på varför en föreställning kan upprätthållas trots att de kontextuella förhållandena har förändrats. Om föreställningen om mjölk som hälsosamt blir pressad av en annan föreställning måste även viljan till en annan sanning skapas av den andra föreställningen för att kunna underminera den etablerade sanningen om mjölk. Detta skulle visa att sanningsdiskursen på så sätt är starkare än viljan till sanning. Och i så fall skulle detta kunna tolkas som att sanningen, om mjölk i mjölkdiskursen, underordnar andra föreställningar som sätter press på den sanningen. Om detta skulle stämma borde föreställningen om mjölk upprätthållas så länge LRF Mjök kommunicerar ut samma budskap som de alltid har gjort och det skulle därmed vara upp till andra aktörer att utmana den överordnade ställning som mjölk fått för att kunna förändra den sanningen. Denna tolkning förstärks av Foucaults resonemang om att diskurserna själv utövar kontroll över sig själva (1971/1993). Med andra ord kommer den föreställning om mjölk som LRF Mjök kommunicerar via mjolk.se upprätthållas och vara institutionaliserad så länge LRF Mjök ses som en legitimerad talesperson för föreställningen i styrkeförhållande till andra. Vår slutsats i detta resonemang blir följaktligen att så länge LRF Mjök har denna makt behöver de inte ändra sina argument för att upprätthålla styrkeförhållanden och föreställningen utan bara fortsätta utestänga andra utsagor. Genom att ifrågasätta det som framställs som självklart, objektivt och naturligt har vi genom denna studie försökt att skärskåda

och förklara spridningen av makt, reglering och kontroll som föreställningen har i dagens samhälle. Vi har genom studien kommit fram till att en organisation kan upprätthålla en föreställning genom att hålla fast vid gamla kunskaper, men ge dem andra attribut, så länge det finns något eller någon som legitimerar kunskapen som sanning.

Vår rekommendation för framtida forskning är två förslag som tar andra perspektiv på samma fenomen. Likt vi nämner i detta kapitel misstänker vi att konsumenten, eller mottagaren av kommunikationen, har ett stort inflyttande i möjligheten att upprätthålla en föreställning genom kommunikation. Vidare forskning skulle kunna göras på samma fenomen, men ur ett mottagarperspektiv för att studera mottagarens makt i upprätthållandet av en föreställning. Det andra förslaget till framtida forskning är att undersöka samma fenomen med en annan analysmetod, närmare bestämt Jaques Derridas dekonstruktion. Genom dekonstruktionen hade samma fenomen kunnat granskas i ett annat sammanhang och kunnat belysa antaganden som formuleringarna i kommunikationen bygger på.

6. Källförteckning

- Bergström, G. & Boréus, K. (2012) Diskursanalys. I G. Bergström & K. Boréus (Red.), *Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (s. 353-415). Lund: Studentlitteratur
- ABLaclau, E. (1990). *New reflections on the revolution of our time*. London: Verso.
- Djurens Rätt. (2014). LRF Mjolk stämmer tillverkare av havremjolk. Hämtat 11 maj 2015 från Djurens Rätt: <http://www.djurensratt.se/om-djurensratt/nyheter/lrf-mjolk-stammer-tillverkare-av-havremjolk>
- Foucault, M. (1972). *The archaeology of knowledge*. New York: Pantheon Books.
- Foucault, M. (1972). *Vetandets Arkeologi* (C. G. Bjurström, Övers.). Staffanstorp: Cavefors. (Originalarbete publicerat 1969).
- Foucault, M. (1993). *Diskursernas ordning* (M. Rosengren, Övers.). Stockholm/Stehag: Brutus Östlings bokförlag Symposion. (Originalarbete publicerat 1971).
- Foucault, M. (2002). *Sexualitetens historia – Band 1 Viljan att veta* (B. Gröndahl, Övers.). Göteborg: Diados. (Originalarbete publicerat 1976).
- Foucault, M. (2003). *Övervakning och straff* (C. G. Bjurström, Övers.). Lund: Arkiv förlag. (Originalarbete publicerat 1975).
- Foucault, M. (2008). *Diskursernas kamp*. (Texter i urval av Götselius, T. & Olsson, U.) Stockholm/Stehag: Brutus Östlings bokförlag Symposion.
- Foucault, M. (2010). *Vansinnets historia under den klassiska epoken* (C. G. Liungman, Övers.). Lund: Arkiv förlag. (Originalarbete publicerat 1972).
- Graham, L. J. (2011). The Product of Text and 'Other' Statements: Discourse analysis and the critical use of Foucault. *Educational Philosophy & Theory*, 43(6), 663-674. doi:10.1111/j.1469-5812.2010.00698.x
- Goldberg, J., Folta, S., & Must, A. (2002). Milk: can a "good" food be so bad?. *Pediatrics*, 110(4), 826-832.

- Howarth, D. (2007). *Diskurs* (S. Thorell, Övers.). Malmö: Liber AB. (Originalarbete publicerat 2000).
- Jönsson, H. (2005). *Mjök – en kulturanalys av mejeridiskens nya ekonomi*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Laclau, E. (1990). *New reflections on the revolution of our time*. London: Verso.
- Leitch, S., & Motion, J. (2007a). Retooling the corporate brand: A Foucauldian perspective on normalisation and differentiation. *Journal Of Brand Management*, 15(1), 71-80. doi:10.1057/palgrave.bm.2550111
- Leitch, S., & Motion, J. (2007b). A toolbox for public relations: The oeuvre of Michel Foucault. *Public Relations Review*, 33 (Special Issue on Social Theory), 263-268. doi:10.1016/j.pubrev.2007.05.004
- Möllerström, V. (2011). *Malmö's omvandling: Från arbetsstad till kunskapsstad: En diskursanalytisk studie av Malmö's förnyelse* (Avhandling). Lunds Universitet, Enheten för Medie- och kommunikationsvetenskap.
- Möllerström, V. & Stenberg, J. (2014) Diskursanalys som metod inom strategisk kommunikation. I J. Eksell & Å. Thelander (Red.), *Kvalitativa metoder i strategisk kommunikation* (s. 127-147). Lund: Studentlitteratur AB.
- Olsson, U. (1997). *Folkhälsa som pedagogiskt projekt – Bilden av hälsoupplýsning i statens offentliga utredningar* (Doktorsavhandling). Uppsala Universitet, Department of Education.
- Ryen, A. (2004). *Kvalitativ intervju – från vetenskapsteori till fältstudier* (S. Thorell Övers.). Malmö: Liber ekonomi. (Originalarbete publicerat 2002).
- Skånska Dagbladet. (2014). Skutt i försäljningen för havremjök. Hämtat 10 maj 2015 från Skånska Dagbladet: <http://www.skanskan.se/article/20141112/NYHETER/141119769/-skutt-i-forsaljningen-for-havremjolk>
- Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod* (S. Thorell, Övers.). Lund: Studentlitteratur. (Originalarbete publicerat 1999).
- Wiley, A. S. (2007). Transforming Milk in a Global Economy. *American Anthropologist*, (4). 666.
- Åkerström, M. (2014). Olika vetenskapsteoretiska perspektiv ger olika kunskap: Leave the gun – take the cannoli. I J. Eksell & Å. Thelander (Red.), *Kvalitativa metoder i strategisk kommunikation* (s. 249-268). Lund: Studentlitteratur AB.